

Rupilisko (rupimanteri)

Större vattensalamander
Triturus cristatus

Uhanalaisuusluokka (IUCN): erittäin uhanalainen (EN)

Uhanalainen ja erityisesti suojeltava (LSA 1066/2023)

Rauhoitettu (LSL 9/2023)

Ahvenanmaalla rauhoitettu ja erityisesti suojeltava (ÅFS 88/2023)

EU:n lajikoodi: 1166

Luontodirektiivin laji (liitteet II ja IV)

BOR suojelutaso epäsuotuisa huono, tuntematon

Luonnehdinta

Rupilisko voi kasvaa 17 cm pituiseksi. Sen selän väriyty vaihtelee mustasta tummanruskeaan ja tummanharmaaseen. Vatsa on kirkkaankeltainen ja siinä on mustia täpliä, kurkku on tumma. Kutuasuisen koiraan selässä ja pyrstössä on komea harja. Rupiliskon erottaa vesiliskosta (*Lissotriton vulgaris*) helpoimmin suuremman koon perusteella. Lisäksi vesiliskon kurkku on vaalea.

Elinympäristö ja levinneisyys

Suomessa rupiliskoa tavataan Ahvenanmaalla ja Itä-Suomessa. Itä-Suomen esiintymislammista suurin osa on Pohjois-Karjalassa. Esiintymisalueilla on tavallisesti useita sopivia lampia riittävän lähellä toisiaan. Rupiliskolammet ovat Suomessa tyypillisesti matalia, pienikokoisia ja kalattomia metsälampia, joissa on pehmeälehtisiä vesikasveja. Parhaimmillaan lammenrantametsät ovat lahopuisia ja lehtipuuvaltaisia tarjoten rupiliskolle suojaa ja ravintoa. Rupilisko viettää suurimman osan elämästään maaelinympäristöissä.

Nykytila ja uhkatekijät

Rupiliskolle suurimpia uhkatekijöitä ovat muutokset sen maa- ja vesielinympäristöissä sekä ilmastomuutos. Avohakkuut ja turpeenotto rupiliskolammen valuma-alueella heikentävät lammen veden laatua, muuttavat maaelinympäristöä rupiliskolle sopimattomaksi, ja saattavat katkaista rupiliskon leviämisreitit lammelta toiselle. Myös ojitukset pirstovat lajin elinympäristöjä muuttamalla lampien vesitaloutta ja vähentämällä lampien lukumäärää. Rupiliskokannan voivat tuhota myös lampeen istutetut kalat. Ilmastomuutos on uusi ja vakava uhka rupiliskolle. Leudot talvet heikentävät horroksen laatua ja yksilöiden elinvoimaa. Vähäinen lumimäärä ja kuivat kesät saattavat puolestaan aiheuttaa lampien kuivumista, jolloin poikaset tuhoutuvat. Otsonikadosta johtuvalla auringon ultraviolettisäteilyn lisääntymisellä on haitallisia vaikutuksia rupiliskolle, kuten muillekin sammakkoeläimille.

Hoitosuositukset

Rupiliskon säilymiseksi tarvitaan aktiivisia maa- ja vesielinympäristön hoitotoimia. Lampien rantavyöhykkeellä tulee suosia lehtipuustoa, eikä rantoja saa raivata liian avoimiksi. Toukkien selviytymismahdollisuuksia voidaan parantaa syventämällä kuivuneita tai kuivumassa olevia lampia. Lampien välistä kytkeytyneisyyttä voi parantaa esimerkiksi puuston kiertoaikaa pidentämällä, kaivamalla uusia lampia sekä ennallistamalla jo olemassa olevia. On tärkeää, että maanomistajat ja metsätalouden ammattilaiset tietävät rupiliskon esiintymisestä ja huomioivat lajin toimissaan.

Lähteet

- Saarikivi, J. 2017. Rupilisko (*Triturus cristatus*) [Laurenti, 1768]. Julkaisussa: Nieminen, M. & Ahola, A. (toim). 2017. Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajin (pl. lepakot) esittelyt. s. 86–89. Suomen Ympäristö 1/2017. Ympäristöministeriö.
<http://um.fi/URN:ISBN:978-952-11-4638-1>
- Vuorio, V. 2009. Suomen uhanalaisia lajeja: Rupilisko (*Triturus cristatus*). Pohjois-Karjalan ympäristökeskus, Joensuu. Suomen ympäristö 34. 98 s.
- Vuorio, V., Heikkinen, R.K. & Tikkanen, O.-P. 2013. Breeding success of the threatened great crested newt in boreal forest ponds. - Ann. Zool. Fennici 50:158-169.

Kuva: Ville Vuorio